

ALSHIR
NAVOIY
XALQARO JAMOIAT FONDI

**“NIZOMIY VA NAVOIYNING
ADABIY MEROSI:
BADIY TIMSOL VA INSON
FALSAFASI UYG‘UNLIGI”
MAVZUSIDAGI
XALQARO
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI**

Qo‘qon - 2026

UDK: 159.922+159.938.362

KBK: 87.52

©Qo‘qon universiteti, 2026; ©«SCIENCE PRINT» MCHJ», 2026.
“Nizomiy va Navoiyning adabiy merosi: badiiy timsol va inson falsafasi uyg‘unligi”
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – T.: «SCIENCE
PRINT» MCHJ», – Toshkent, 2026, 497 b.

Qo‘qon universiteti direktori

G.E.Zaxidov tahriri ostida

Tahrir kengashi:

Almaz Ülvi Binnatova - filologiya fanlari doktori, professor

Boqijon To‘xliyev - Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Jabbor Eshonqulov - Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Minhojiddin Mirzo – O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi raisining birinchi
o‘rinbosari

Nurboy Jabborov – Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Maqsud Asadov – Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Olimjon Davlatov- Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, professor

Zeboxon Qobilova – Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Saidbek Boltabayev – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Mazkur to‘plam 2026-yil 16-yanvardagi Qo‘qon universiteti Kengashi tomonidam
ma‘ullangan va nashrga tavsiya etilgan. To‘plamga kiritilgan maqolalarning
mazmuni, ilmiyligi hamda keltirilgan ma‘lumotlarning to‘g‘riligiga mualliflar
mas‘uldir.

Konferensiya materiallarini nashrga tayyorlaganlar:
Sh.Jumanova, M.Imomaliyeva, N.Tursunova, H.Raimova, N.Javharova

- کرم و مروّت پدر و مادرند و وفا و حیا دو فرزند همزاد.
 - و اگر خود از عشق بی‌نصیب باشی، در گردِ عاشقان بگرد.
 - شخص متواضع، بی‌آنکه سخاوت کند نیز مردم را شاد می‌سازد و بی‌آنکه عطا دهد، دیگران را از غم آزاد می‌کند.
 - عالم فاسق دانشمندی است که ستمکار خویش است و ثروتمندِ بخیل نادانی است که به زیان خود کار می‌کند.
- (محبوب‌القلوب، ترجمه: علیوف، صص، ۸۴، ۱۱۲، ۴۹، ۹۷، ۱۳۳)

منابع

- دیوان امیر نظام الدین علیشیر نوایی. همایفر، رکن الدین، انتشارات کتابخانه ابن سینا، تهران. چاپ اول، فروردین ماه ۱۳۴۲
- شرح احوال و آثار فارسی امیر علی شیر نوایی (فانی)، دکتر صغرای بانو شگفته، مرکز تحقیقات فارسی، ایران و پاکستان اسلام آباد، ۱۳۸۴
- هفت اورنگ، جامی، مولانا نور الدین عبدالرحمان، به تصحیح آقا مرتضی مدرس گیلانی، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۷ خورشیدی.
- محبوب‌القلوب، علیشیر نوایی. ترجمه: علیوف، کرامت‌الله، دوشنبه «عرفان» تاجکستان. ۲۰۱۸
- مؤلفات امیر علی شیر نوایی. در کتاب «امیر علی شیر نوایی فانی»، واحدی، دکتور محمد یعقوب جوزجانی. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۴۶ خورشیدی.
- دانشنامه آزاد: ویکی‌پدیا: ذیل نام امیر علی شیر نوایی.
- شرح احوال امیر علی شیر نوایی <http://amiralishir.um.ac.ir>
- <https://ganjoor.net/saadi/golestan/> گلستان سعدی، گنجور

TURKIY QOFIYA TAKOMILIDA NAVOIYNING O‘RNI

Hamroyeva Orzigul Jalolovna,

Filologiya fanlari doktori, professor

Alisher Navoiy nomidagi

Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti,

arguvon87@mail.ru

Annotatsiya. Turkiy dunyoda Alisher Navoiy ijod o‘zani bir qancha adabiy an’analarning shakllanishi va taraqqiy etishiga zamin yaratib kelmoqda. Alisher Navoiy ijodiyoti, poetik mahorati shoirning olimlik faoliyati bilan bevosita bog‘liq. Kuchli nazariyotchi olim ijodiyoti nazariy qonuniyatlarning amaliy ifodasi sifatida necha asrlardan beri tadqiq etilsa-da, uning tub mohiyatini anglash, to‘liq ilmiy xulosa chiqarish borasida qilinajak ishlar yetarlicha. Ma’lumki, arab qofiya, fors qofiyasi, uning nazariy qonuniyatlari turkiy tilda yangilanish va o‘zgarishga yuz tutdi. Alisher Navoiyning poetik mahorati turkiy qofiyaning o‘ziga xos xususiyatlarini ishlab chiqishda amaliy ham nazariy manba vazifasini bajardi. Maqolada turkiy qofiyaning takomili Alisher Navoiy lirikasi misolida o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: qofiya, radif, hojib, qofiya harflari, qofiya turlari, raviy, risola.

Annotation. In the Turkic world, the work of Alisher Navoi has laid the foundation for the formation and development of a number of literary traditions.

Alisher Navoi's creativity and poetic skill are directly related to the poet's scientific activity. Although the work of a strong theorist scientist has been studied for centuries as a practical expression of theoretical laws, there is still much work to be done to understand its fundamental essence and draw a complete scientific conclusion. As is known, Arabic rhyme, Persian rhyme, and their theoretical laws have undergone renewal and change in the Turkic language. Alisher Navoi's poetic skill served as a practical and theoretical source in developing the specific features of Turkish rhyme. The article studies the improvement of Turkish rhyme using the example of Alisher Navoi's lyrics.

Keywords: rhyme, radif, hajib, rhyming letters, rhyme types, narrator, treatise.

Poetika ilmining bilimdoni Alisher Navoiy turkiy til imkoniyati nafaqat g'oyada, balki shaklda ham keng ekanligini asosli ravishda isbotlab bera olgan ijodkordir. Xususan, shoirning lirik merosi, unda aks etgan poetik unsurlarning mukammal amaliy tatbig'i buning yorqin dalilidir.

Temuriylar davridagi poetikaga oid risolalar ikki: fors va turkiy tilda parallel ravishda yaratildi. Tabiiyki, risolalardagi bu ikki tillilik forsiy va turkiy qofiyashunoslikning o'ziga xos xususiyatlarini asos qilib oldi, til qonuniyatidan kelib chiqqan holda o'ziga xos nazariyalarni taqdim qildi. Bu jihatdan ilk va mukammal manba sifatida turkiy qofiyashunoslik uchun Ahmad Taroziyning "Funun ul-balag'a" asari asos manba sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birgalikda temuriylar davridagi bir qancha asarlarda turkiy qofiya maxsus tadqiq etilmasa-da, ularda muallifning she'r ilmi, xususan, turkiy qofiya ilmiga oid ilmiy-nazariy qarashlari aks etgan. Masalan, Alisher Navoiyning "Mezon ul-avzon", Z.M.Boburning "Muxtasar" asarlarida vaznlar izohi qismida qofiyaga oid ilmiy-nazariy qarashlar keltiriladi. Navoiyning "Mezon ul-avzon" asarida taqti' va ularning talaffuz bilan bog'liq holatlari, ruknlarning tarkib topishi va misra va baytdagi o'rni masalasi aks etgan o'rinlarida qofiya harakatlari va raviy harfi xususida to'xtalinadi. Turkiy qofiyaning o'ziga xos xususiyatlarini belgilashda Alisher Navoiy lirikasi muhim ahamiyat kasb etadi. Navoiy poetika ilmining bilimdoni sifatida bu yo'nalishda mukammal asarlar yaratish barobarida o'z davrida poetikaga oid ilmiy risolalarning yaratilishiga zamin yaratdi va ularga homiylik qildi. Xususan, Navoiyning o'zi "Majolis un-nafois" tazkirasida ilmiy salohiyatiga yuqori baho bergan Atoulloh Husayniyning "Badoye' us-sanoye'" va "Risolai qofiya" asarlari va Husayn Voiz Koshifiyning "Badoye' ul-afkor" asarlarining yaratilishiga bosh-qosh bo'ldi. Shu bilan birgalikda Navoiyning bu boradagi ilmi turkiy til imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda lirikasiga ko'chdi. Shoir nafaqat g'oya va mazmunda shaklda ham turkiy qofiya fors qofiyasidan qolishmasligini ko'rsatib berdi. Biz yuqoridagi nazariy manbalar va badiiy adabiyotdagi takomiliga tayanib, turkiy qofiyaning o'ziga xos xususiyatlari belgilashga harakat qildik.

Turkiy qofiyashunoslikda radifning ishtiroki va vazifasi ancha kengaygani va radifning yoyiq shakliga murojaat ko'p uchraydi. Qofiya nazariyasi dastlab arab adabiyotida shakllangan bo'lsa-da, radif qo'llash arab adabiyotiga xos xususiyat

bo‘lmagan. Qofiya nazariyasiga oid risola mualliflari radif “forsning ixtirosidir” deb keltiradilar. Fors adabiyotida radifning bir so‘z holdagi ko‘rinishi uchrasa, turkiy adabiyotda, temuriylar davrida yashab, ijod etgan shoirlar ijodida, xususan, Navoiy ijodida badiiy matn ohangdorligini ta‘minlash va ijodkor maqsadini ifodasi sifatida radifli – muraddaf baytlar salmog‘i ko‘p.

Jondin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz,
Sondin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz.
Har neniki, sevmak andin ortuq bo‘lmas,
Andin seni ko‘p sevarmen, ey umri aziz. (A.Navoiy)

Arab adabiyotida qofiya qismlarining ishtirokiga ko‘ra besh turi: *mutarodif*, *mutavotir*, *mutarokib*, *mutadorik*, *mutakovis* qofiya amalda bo‘lgan. Keyinchalik fors adabiyotida ham qofiyaning bu besh turi qo‘llanilgan. Ajam fozillari bu besh turga qo‘shimcha ravishda uch turni kashf qilganlar: *mutavosiy*, *mutarojih*, *mutazoyid*. Bu uch turning o‘ziga xos xususiyati shundaki, qofiyaning so‘ngi o‘ta cho‘ziq hijo bilan tugaydi. Turkiy adabiyotdagi baytlarda qofiyadosh so‘zlarning aksariyati o‘ta cho‘ziq hijo bilan tugaydi. Shunga asoslanib aytish mumkinki, turkiy adabiyotda turkiy til qonuniyatidan kelib chiqqan holda qofiya qismlarining ishtirokiga ko‘ra mutarodif, *mutavosiy*, *mutarojih*, *mutazoyid* turlari ko‘proq uchraydi.

Necha ko‘nglum pora bo‘lsa, rahm qilmas yor anga,
Necha bag‘rim bo‘lsa qon, boqmas dame dildor anga.
Bir yuguruk tiftl erur kirpiklarim ichinda yosh
Kim, yiqilib sonchilibtur har tarafdnn xor anga. (*Mutarodif qofiya*)

Qofiya tarkibidagi qofiya harflarini ishtiroki, ularning bir xil harfdan iborat bo‘lishi ohangdorlikni ta‘minlab beruvchi asosiy xususiyatlardan biridir. Shu jihatdan ridfi asliyning qo‘llanishida turkiy tildagi unilarning ishtirokiga va badiiy adabiyotdagi qo‘llanishiga qarab u (vov-i ma‘ruf) va o‘ (vov-i majhul), i (“yo”i ma‘ruf) va e (“yo”i majhul) unilari o‘zaro ridf sifatida ishtirok eta olishiga oid nazariy qarashlar turkiy qofiyaning o‘ziga xos xususiyati sifatida qabul qilindi.

Buzulgan bu mening ko‘nglimni, ey hur,
Qil emdi bir tabassum birla ma‘mur.

Labing uzraki xattang qo‘ydi sabzi,
Namakdonlarga soldi lablaring sho‘r.

Turkiy adabiyotda qofiya harflarining ishtirokiga ko‘ra barcha turlaridan unumli foydalanilgan. Til xususiyatidan kelib chiqiladigan bo‘lsa, arab va fors adabiyotida mujarrad qofiya turi ko‘p uchrasa, turkiy adabiyotda shoirlarning ijodida murdof qofiya salmoq jihatidan ko‘p[10, 14].

Qoshing mehrobini vasl ahli etmish qiblayi maqsud,
Boshim yuz qatla ursam erga hajringdin manga ne sud.

Yoki

Yor chun istarki, bo'lg'aymen mudom andin yiroq,
Ul jihatdin barcha vasl istar, meni mahzun firoq.

Vasl raviydan keyin keluvchi qofiyaning asosiy harflardan biridir. Arab va fors qofiyashunoslari vaslni belgilashda raviy va vasl o'rtasidagi ulovchi qofiya harakati – majroning ishtiroki muhim ekanligini ta'kidlaydilar. Agar raviy va vasl orasida majro ishtirok etmasa, qofiyadosh so'z tarkibidagi asosdan keyingi harflar radif sifatida baholanadi. Bu esa fors va arab tilidagi so'zlarning yasalishi va grammatik shakllarning qo'shilishi bilan bog'liq. Turkiy tilda esa bu ikki tildan farqli holatda qo'shimchalar asosdan keyin qo'shiladi, qo'shimchalarning chegarasi bilinib turadi. Bu qo'shimchalar asos singari mustaqil qo'llana olmaydi. Shu jihatdan bu qo'shimchalar asos bilan bir tarkibiy qism sifatida qaraladi va raviydan keyingi harf majroning ishtirokidan qat'i nazar vasl sifatida qabul qilanadi[9, 64].

Qaysi bir ko'kning yuzungdek mehri olamtobi bor?
Qaysi gulshanning jamolingdek guli serobi bor?

Turkiy qofiya qofiya harflarining ishtiroki va ularning soni jihatidan arab va fors qofiyasidan farq qiladi. Arab va ajam qofiyashunoslari raviydan keyin keluvchi vasl va xuruj harflarini qabul qilishadi. Biroq garchi nazariy jihatdan mazid va noyira harflari qofiya harfi sifatida taqdim etilsa-da, ularning ishtirokidan foydalanmaydilar. Xurujni qofiyadosh so'z tarkibidagi oxirgi harf sifatida baholashadi. Ayniqsa, arab adabiyotida raviydan keyingi harflarning ishtiroki juda kam uchraydi. Biroq turkiy adabiyotda ohangdorlikni ta'minlash maqsadi bilan raviydan keyingi harflar ishtirokidagi so'zlardan foydalanish asosiy xususiyatlardan biri sanaladi.

Chun quyunni dasht aro aylondurub,
Suvda igrimni dog'i to'lg'ondurub.(A.Navoiy)

Yoki

Ulcha ul qildi komronlig'idin,
Shohlar ichra pahlavonlig'idin.(A.Navoiy)

Ma'lumki, raviy harfdan iborat bo'ladi. Garchi so'z unli harf bilan tugasa ham, arab va ajam qofiyashunoslari so'z oxiridagi harakatlarni raviy sifatida qabul qilmaydilar. Turkiy qofiyada esa so'z oxiridagi unli harflar bilan berilib, bunday

soʻzlar qofiyadosh soʻz sifatida qabul qilinadi. “Yana turkcha alfozdurkim, anda “alif” va “vov” va “yo” “fatha” va “zamma” va “kasra” harakati oʻrnigʻa bitilurki, bu hech mahalda har hisobigʻa kirmas, balki harakat oʻrnigʻadurur, magar baʻzi erdakim, baytning oxirida tushgay va ani zaruratdin qofiya qilmish boʻlgʻaylar, andoqkim:

Beling-u zulfung xayolin sharh etarmen moʻ-bamoʻ,
Tashnadurmen laʻlinga to borburur jonimda su”. [7, 547]

Navoiy qofiyada raviyning oʻrni muhim ekanligini, raviy harfdan tashkil topishi, baʻzan qofiyadagi baʻzi kamchiliklar sabab harakatlar ham zarurat yuzasidan raviy sifatida olinib, bunday soʻzlar qofiyadosh soʻz sifatida keltirilishini taʻkidlaydi. “Muhokamat ul-lugʻatayn” asarida unli harakatlarning ifodalanishida qofiyaga oid yondashuvlarini taqdim qiladi. Turkiy tilda jumlani kengaytirish va qofiyani osonlashtirish uchun bir nechta harfni bir-biriga sherik qilishlarini taʻkidlaydi. Masalan, “alif” bilan “ho” harfi bir qofiyada jamʻ boʻladi. “Alif” – [ā - o], “ho” – soʻz oxirida keladigan “a” unlisi uchun ishlatiladi. Navoiy bu ikki harf ishtirokidagi soʻzlarni oʻzaro qofiyadosh qilish mumkinligini taʻkidlaydi: ara - sarā, darā; ara – sara, dara; yada - sadā, bāda. “vov” va “zamma” orasida ham shunday bogʻliqlik bor. Yerūr – hūr, dūr. “Yo” va “kasra” bilan ifodalangan soʻzlarni ham oʻzaro qofiyada jamʻ qilish mumkin: sağīr – bağīr; tāxī – tağyir. [5, 66]. Navoiy bu holatni turkiy adabiyotdagi engillik sifatida baholaydi. Fors soʻzlarida bu kabi osonlashtirish, engillik mavjud emasligini taʻkidlaydi.

Turkiy adabiyotda asliy, maʼmuliyy va shoygon qofiyaning bir sheʼriy janr tarkibida qoʻllanishi koʻp uchraydi. Asoslari bir-biriga ohangdosh boʻlmagan soʻzlarda qoʻshimchalar asosida qofiyadoshlik hosil qilinadi. Hazrat Navoiy “Majolis un-nafois” asarida Mavlono Atoiy taʻrifida shoirning mashhur

Ul-sanamkim suv yaqosinda paretak oʻlturur,
Gʻoyati nozuklugidin suv bila yutsa boʻlur

baytida keltirilgan qofiyaning “aybgʻinasi bor”ligini aytadi [6, 314]. Bayt tarkibidagi qofiyadosh soʻzlarga eʼtibor berilsa, *oʻltur* – *boʻl* soʻzlari qofiyadosh boʻla olmaydi. Demak, bu ikki soʻzni qofiyadosh soʻz sifatida *-ur* qoʻshimchasi shakllantirgan. Raviyning qofiya harfi ekanligini inobatga olsak, raviy sifatida *r* harfi olinadi. Navoiy aytmoqchi boʻlgan “qofiyasidagi aybgʻinasi” raviy asos tarkibida emas, qoʻshimcha tarkibida ishtirok etganidir.

Tirguzur har dam raqiblarniyu meni *oʻlturur*,
Oʻt yoqib el jonigʻa mening ichimni *kuydurur*.

Koʻnglum ahvolin sabodin soʻrdum ersa dedikim:
Telbalardek bir pariy koʻyida sargardon *yurur*,

Ul quyosh yuziga boqqan soyi ortar ko‘z yoshim,
Mehr tobidin agarchi har nekim, o‘ldur, **qurur**.

Qon yoshim rangi yoshurdi hotami la‘l og‘zini,
O‘ynamoqda yoshlar andoqkim uzukni **yashurur**.

Senki yo‘qsen mohruxlar jilva aylarlar valek,
Kecha ishlar qurt nuri mehr chiqqach **bilgurur**.

Ul quyosh hijronida har tun iki munglug‘ ko‘zum,
Tongg‘a tegru subhidam yo‘lig‘a boqib **telmurur**.

Tuzluk aylab sham‘dek, vah, bilmadimkim, bu nihol
Mehnat o‘ti gul ochar, yosh qatrasini bar **kelturur**. (A.Navoiy)

Ushbu g‘azaldagi *o‘lturur - kuydurur - yurur - qurur - yashurur - bilgurur - telmurur - kelturur* qofiyadosh so‘zlardagi raviy so‘zlarning asoslarida emas, qo‘shimchalar tarkibida kelgan.

Chun meni majnun boshin atfol toshi **sindurur**,
Oh o‘ti jo‘lida sochimdin anga kiz **kundurur**.

Ahli dillar chehra ochdi, yor ochmang diydakim,
Har kishi ul yuzga ko‘z oldurdi ko‘nglin **oldurur**.

Ko‘rgach ul yuzni boshimg‘a urdi yuz tig‘i balo,
Ko‘rki, chiqqur ko‘z boshimg‘a ne balolar **kelturur**.

Ko‘zda asrabmen bag‘ir qonin tilar bo‘lsang xino,
Surtsam ko‘zni ayog‘ingg‘a hamul dam **bilgurur**.

Bul-ajab yig‘lar jununum ichra ko‘rkim, xalqni
Ishq bir dam yig‘latur holimg‘a, bir dam **kuldurur**.

Navbahori husndin topma fireb, ey sho‘xkim,
Charx davri navbahor o‘tmay xazonin **etkurur**.

Ey Navoiy, hajr anduhida mast o‘l zinhor
Kim, ko‘nguldin g‘amni bir dam zoyil etkan **maydurur**.

Ushbu g‘azaldagi *sindurur - kundurur - oldurur - keldurur - bilgurur - kuldurur - etkurur - maydurur* qofiyadosh so‘zlar ham tarkiban turlicha. Shuning uchun ham raviy asos tarkibidan emas, qo‘shimcha tarkibidan tanlab olinadi Turkiy adabiyotda Ahmad Taroziy aytganidek, so‘z (kalima) va qo‘shma so‘z (ikki kalima) holidagi so‘zlarning qofiyadoshligi ko‘p uchraydi. Arab va fors qofiyashunoslari bu

holatni qofiyadagi kamchilik sifatida qabul qilishsa, turkiy adabiyotda bunga ruxsat berilgan.

Xil'atin aylabtur ul sho'xi *siyminbar* qaro,
Tun savodi birla kelgandek mahi *anvar* qaro.

Ul pari hindusimen men telbakim, uryon tanim
Tifllar toshidin iynak bo'ldi *sartosar* qaro.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Alisher Navoiy turkiy qofiya va uning o'ziga xos xususiyatlarining amaliy jihatini lirik merosida mukammal holatda namoyon qilgan. Keyinchalik shu asosda temuriylar davridagi poetikaga oid risolalarda qofiya ilmi tadqiqi takomillashdi, yangi qonuniyatlar ishlab chiqildi, til qonuniyatiga moslashtirildi [11, 415-417]. Xususan, turkiy qofiya turkiy tilning grammatik tuzilishi asosida o'zgarib, badiiy adabiyotda takomillashdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Alisher Navoiy. G'aroyib us-sig'ar. TAT.10 jildlik. 1-jild. -T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiyot uyi. 2013.
2. Alisher Navoiy. Badoye' ul-vasat. TAT. 10 jildlik. 3-jild. -T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiyot uyi. 2013.
3. Alisher Navoiy. Navodir ush-shabob. TAT. 10 jildlik. 2-jild. -T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiyot uyi. 2013.
4. Alisher Navoiy. Favoyid ul-kibar. TAT. 10 jildlik. 4-jild. -T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiyot uyi. 2013.
5. Алишер Навоий. Муҳокамату-л луғатайн. Қ.Содиқов таҳлил, табдили ва талқини остида. – Т.: Академнашр 2017.
6. Алишер Навоий. Мажолис ун-нафоис. Тўла асарлар тўплами. 9-жилд. -Т.: Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2013.
7. Алишер Навоий. Мезон ул-авзон // Тўла асарлар тўплами. 10-жилд. -Т.: Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2013.
8. Hamroyeva O. Temuriylar dvridagi poetikaga doir risolalarda qofiya ilmining qiyosiy tahlili. Monografiya.-T: BOOKPRINT, 2022.
9. Hamroyeva O. Mumtoz qofiyaning nazariy asoslari. O'quv qo'llanma. -T: BOOKPRINT, 2022.

“YETTI IQLIMGA MASHHUR”

Nematilla OTAJONOV,
Impuls tibbiyot instituti professori,
domlanematilla@gmail.com
Abdullayeva Barnoxon Umidullo qizi,
Impuls tibbiyot instituti o'qituvchisi,
abdullayevabarno789@gmail.com

TABRIK SO‘ZLARI

Zaxidov G‘ (O‘zbekiston). Sharq tamaddunida ikki buyuk siymo: Nizomiy va Navoiy.....	4-5
Usmonov M (O‘zbekiston). Barhayot Navoiy.....	5-6
Minhojiddin Mirzo (O‘zbekiston). Adabiy do‘stlikdan boshlangan abadiy do‘stlik hamisha bardavomdir.....	6-10
Olimjon Davlatov (O‘zbekiston). Alisher Navoiy – turkiy xalqlarning ma’naviy yalovbardori.....	10-14

1-SHO‘BA: NIZOMIY VA NAVOIY IJODIDA BADIY TIMSOLLAR

Mamadaliyeva Z (O‘zbekiston). Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy pandnomalarida xoja – ko‘ngil obrazi talqinlari.....	15-23
Mamadaliyeva Z (O‘zbekiston) “Xamsa”dagi detal obrazlar.....	23-32
Hasanova Sh. (O‘zbekiston) Hudhud obrazi – komil inson timsoli.....	33-38
Ibragimova E (O‘zbekiston). Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodida badiiy timsollar.....	39-42
Hakimov M (O‘zbekiston). Navoiy g‘azaliyotida sabo obrazi.....	42-52
Tursunova F (O‘zbekiston). Alisher Navoiy va Nizomiy Ganjaviy g‘azallarida ayol timsolining madh etilishi.....	52-56
Omonov B, Ne‘matova E (O‘zbekiston). Nizomiy va Navoiy asarlarida ayol timsoli ideal muhabbat va ma’naviy poklik ramzi sifatida.....	56-63
Khujaeva Sh (O‘zbekiston). Alisher Navoiy dostonlarida tush motivining poetik funksiyalari.....	63-67
Tursunova N, Muhammadjonova X (O‘zbekiston). Alisher Navoiyning “G‘aroyib us-sig‘ar” devonida soch timsolining badiiy-tasavvufiy talqinlari.....	67-71
Xakimov Sh (O‘zbekiston). Nizomiy va Navoiy ijodida badiiy timsollar.....	71-78

2-SHO‘BA: INSON FALSAFASI VA KOMILLIK G‘OYASI

Qobilova Z (O‘zbekiston). O‘zbek navoiyshunosligi taraqqiyotida Muslihiddin Muhiddinov tadqiqotlarining o‘rni.....	79-83
Qurbonov S (O‘zbekiston). Daxolar “Diloromi”.....	83-85
Siddiqov M (O‘zbekiston). Navoiyning nazira baytlari.....	85-89
Bəşirova H (Ozarbayjon). Inson falsafasi va komillik qoyasi.....	89-97
Jumanova Sh (O‘zbekiston). Alisher Navoiy ijodida tabiat tasvirining badiiy-funksional xususiyatlari.....	97-103
Amonov A (O‘zbekiston). Navoiy falsafasida inson va kamolot.....	103-108

Imomaliyeva M (O‘zbekiston). Amiriy navoiy g‘azaliga bog‘lagan muxammasining irfoniy va badiiy talqini.....	108-114
Gafurova U (O‘zbekiston). Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodida “komil inson” g‘oyasining falsafiy-badiiy talqini.....	115-120
Raxmatova O (O‘zbekiston). Zamonaviy jamiyatda komil inson g‘oyasining ahamiyati.....	120-125
Ibroximova G.S (O‘zbekiston). Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodida komil inson G‘oyasining badiiy-falsafiy talqini.....	125-132
Giyosova X (O‘zbekiston). Alisher Navoiy va jadid shoirlari ijodida inson falsafasi hamda komillik g‘oyasi.....	133-135

3-SHO‘BA: QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK MASALALARI

Almaz Ülvi BİNNƏTOVA (Ozarbayjon) Maqsud Şeyxzadənin “Təzkiyəçilik tarixindən (Əlişir Nəvəinin azərbaycanlı təzkiyəçi şagirdi haqqında)” əsəri ideya məzmunu.....	136-142
Jabborov N. (O‘zbekiston) Qiyosiy adabiyotshunoslik masalalari Nizomiy va Navoiyning adabiy-estetik mezonu.....	142-151
Ochilov E. (O‘zbekiston) “Maxzan ul-asror” dostoni va uning tarjimai haqida.....	151-160
Abdullayeva D (O‘zbekiston) “Maxzan ul-Asror”larda sirri botiniy.....	160-171
Əsədullasoy Mehriban (Ozarbayjon) Nizami Gəncəvi və Əlişir Nəvəinin Şərq ədəbi dilinin inkişafında rolu.....	171-178
Fatih Yücel (Avstriya) Hofizdan Foniyga, foniydan avniyga: tillararo g‘azalda sukutlu o‘zlashtirish, grammatik kalka va sultonlik avtoriteti.....	178-191
Zəhra Allahverdiyeva (Ozarbayjon) “Xəmsə” müəllifi xacu kirmaninin həyatı və yaradıcılığı.....	191-199
Süleyman Doğan, Reyhana Salimova(Ozarbayjon) Nizami Gencevi ve Ali Şir Nevai’de Toplumsal Değerler ve Edebi Temsiller.....	199-214
Məmməd zadə Müjkan (Ozarbayjon) Nizami və Nəvai yaradıcılığında poetik obrazların ideya-estetik yükü.....	215-220
Abdurahmonova B. (O‘zbekiston) Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiyning “Layli va Majnun” dostonidagi maktublarning qiyosiy tahlili.....	220-225
Saidakbarova M (O‘zbekiston) “Maxzan ul-asror” va “Hayrat ul-abror” dostonlarida me’roj bayoni.....	225-231
Ahmadaliyev L (O‘zbekiston) Qo‘qon adabiy muhiti dostonchiligi rivojiga nizomiy va Navoiy ta’siri masalasi.....	232-242
Mo‘minova N (O‘zbekiston) XX asr ozarbayjon adabiyotshunosligida alisher navoiy ijodining tadqiqi.....	242-248
Qodirov A (O‘zbekiston) Nizomiy an’alarining navoiyga ta’siri masalalarining o‘rganilishi (ozarbayjon adabiyotshunosligi misolida).....	248-255

Məcidova Ş (Ozarbayjon Əlişir Nəvai yaradıcılığında təhsilə diqqət və qayğı.....	256-260
Мирзоев М (O‘zbekiston) Андешаҳои инсонпарваронаи низомии ганҷавӣ.....	260-264
Shomurodova S (O‘zbekiston) Majnun timsolining qiyosiy tadqiqi.....	264-268
Atilla Nazim oğlu Süleymanlı (Ozarbayjon) Əlişir Nəvai irsinin Erkin Vahidov Yaradıcılığında estetik və ideya yönləri.....	268-273
Shermatov N. (O‘zbekiston) Xamsa dostonlarida adolatli shoh timsoli.....	273-280
Melikuziyev U (O‘zbekiston). Qo‘qon adabiy muhiti shoirlari ijodida navoiyga izdoshlik an‘anasi (Mirzo Xayrullo Ho‘qandiy ijodi misolida).....	280-286
Шерешетдинова З (O‘zbekiston) Художественные параллели в наследии Навои и Пушкина.....	286-291
Ergasheva S (O‘zbekiston) O‘zbek-turk adabiy tarjimasida pragmatik strategiyalar.....	291-295
Payg‘amova Sh. (O‘zbekiston) Navoiy va Amiriy ijodida xalqona urf-odatların badiiy talqini.....	295-301
Ziyauddinova G (O‘zbekiston) Muhiddin Omon ijodida Alisher Navoiy an‘analari.....	301-305

4-SHO‘BA: IJTIMOIIY-FALSAFIY G‘OYALAR

Faiq ƏLƏKBƏRLI (Ozarbayjon) Nizami Gəncəvi və Əlişir Nəvainin dünyagörüşündə İnsanlıq fəlsəfəsi-Türk təlimi.....	306-321
Qobilova E (O‘zbekiston). Musiqa vositasida yoshlarni ma‘naviy dunyoqarashini shakllantirishda Alisher Navoiy asarlarining ahamiyati.....	321-325
Tursunova N (O‘zbekiston). Alisher Navoiy falsafiy g‘oyalarining Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy ijodidagi ijtimoiy ifodasi.....	326-331
Teshaboyeva Z, Shukurova M (O‘zbekiston). Alisher Navoiyning “Vaqqfiya” asari Aziz Qayumov talqinida	331-334
Xasanova M (O‘zbekiston). Alisher Navoiy qarashlarida ilm va axloq uyg‘unligi komil inson timsoli sifatida	334-336
Madumarova M (O‘zbekiston). Umuminsoniy qadriyatlar va inson hayotining dolzarb muammolari	337-341
Umurzakova K (O‘zbekiston). Mumtoz adabiy me‘yor va zamonaviy yoshlar nutqi: madaniy tafovutlar.....	341-346
Isroilova S (O‘zbekiston). Alisher Navoiyning asarlarida psixologik qarashlar.....	346-352
Javharova N, Mirzaaliyeva G (O‘zbekiston). Axloqiy yetuklik tushunchasi navoiy tafakkurida.....	352-358
Isaqulova A (O‘zbekiston). “Hayrat ul-abror” dostonida ko‘ngil tushunchasining semantik va axloqiy-falsafiy talqini	358-363

Jamoliddinov M (O‘zbekiston). Amir Navoiy, shoh va shoir Bobur ijodida hamda zamonaviy adabiyotda Vatan mavzusi.....363-366

5-SHO‘BA. JAHON ADABIYOTI KONTEKSTIDA NIZOMIY VA NAVOIY MEROSI

- Dr.Ali Kamil Qizilbosh (Pokiston).** Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub” asariga bir nazar.....367-376
- Hamroyeva O (O‘zbekiston).** Turkiy qofiya takomilida navoiyning o‘mi.....376-382
- Otajonov N, Abdullayeva B (O‘zbekiston).** “Yetti iqlimga mashhur”.....382-386
- Boltabayev S (Turkiya).** Navoiy asarlari matnlarida talaffuz belgilari bir qo‘lyozma misolida.....386-395
- Fəxriyyə ISAYEVA(Ozarbayjon).** Əlişir Nəvəi yaradıcılığına kulturoloji baxış.....396-398
- Oripova G (O‘zbekiston).** Alisher Navoiy lirikasi: janrlar taraqqiyoti.....399-404
- Djamolov Jumaboy Xisenovich (O‘zbekiston).** Zullisonayn shoir.....405-411
- Geelhwan KO (Janubiy Koreya).** The effective translation of Alisher Navoi's ghazals.....411-422
- Maimaitijiang Aishan (Xitoy).** Alisher Navoiy asarlarining Xitoyda tarjima qilinishi va tarqalishi (1949-yildan hozirgacha).....422-429
- Omonov B, Soliyeva A (O‘zbekiston).** Nizomiy va Navoiy asarlarining jahon tillariga tarjima qilinishidagi muammo va yutuqlar.....429-434
- Parmonov A (O‘zbekiston).** Xorij sharqshunosligida Alisher Navoiy merosining ilmiy talqini.....434-441

6-SHO‘BA: ALISHER NAVOIY ASARLARINING O‘QITILISHI VA TIL XUSUSIYATLARI

- Kemal Yavuz Ataman (Turkiya).** Ali Şir nevâyî'nin türk dili ve halkin dili tercihinin Kuranî temelleri.....442-452
- Apishova Bazargul To‘qto‘sunovna (Qirg‘iziston).** Alisher Navoiy va uning asarlarida so‘z, til masalalarining aks ettirilishi.....452-460
- Rahmonov G‘ (O‘zbekiston).** Alisher Navoiyning sinonimlardan foydalanish mahorati (“Hayrat ul-abror” dostoni misolida).....460-463
- Ergashev M, Mirmusayev M (O‘zbekiston).** Comparative analysis of linguistic-multiple means in Alisher Navais work “muhokamat lugatayn”.....463-467
- Yuldashev S (O‘zbekiston).** Alisher Navoiy merosida nutqiy muloqot madaniyati va komil inson konsepsiyasi.....467-472

Eshonqulova G, Sobirjonova D (O‘zbekiston). Nizomiy va Navoiy ijodida ruhiy reabilitatsiya va komillik psixofalsafasi.....	472-477
Gholamreza Razmi Məxzənül-Əsrar ilə Heyrətül-Əbrar hekayələrində ədalət qayğisi.....	477-484
Shamsiddinova S (O‘zbekiston). Navoiyning pedagogik qarashlari va ularni zamonaviy ta’limga integratsiya qilishning innovatsion yechimlari (oliy ta’lim misolida).....	485-489